

Stabilisar igl arviul ei ina gronda sfida

Las lavurs da restauraziun dalla baselgia da s. Martin dalla claustra a Mustér s'avonzan bein

DA HANS HUONDER / ANR

■ Las lavurs per stabilisar igl arviul dalla baselgia da s. Martin dalla claustra a Mustér pretendan dapli temps che previu oriundamein. Rodund 40 stangas ston vegnir montadas per quei motiv. La mesadad dad ellas vegn ad esser veseviva en baselgia egl avegnir. L'entschatta schaner han las lavurs da restauraziun internas dalla baselgia claustrala a Mustér entschiet. Ellas cuozan bunamein dus onns. Per la fiasta dil patrùn-baselgia s. Martin ils 11 da november 2019 duess la baselgia seprentar el vestgiu restaurau. Per la restauraziun interna ed externa vegn impundiu 15,5 milliuns francs. Tenor il responsabel per ils baghetgs tier la claustra da Mustér, *Andreas Isler*, progredeschon las lavurs da restauraziun bein e tenor plan: «La finamira principala da quella restauraziun ei da mantener l'autenticità cun risguard dalla qualitad estetica dalla baselgia. Grazia a quella restauraziun savein nus impedir donn». Sper la restauraziun sco tala dil baghetg vegn era renovau ni remplazzau acustica, scaldament ed illuminaziun. Per saver exequir quella renovaziun eis ei stau necessari d'allontanar denter auter ils bauns ni era plirs altars ord la baselgia. Els vegnan restaurai en ateliers. «Tut quei ch'ei restau en baselgia durant la restauraziun ei vegniu pachetau en aschia ch'ei pitescha buca donn», di igl architect *Matthias Schmid* ch'ei incumbensaus cun la direzzion dallas lavurs da restauraziun.

Examinau la statica

Ils problems dalla statica digl arviul dalla baselgia ein enconuschents dapi biars onns, surtut suenter in'empresa examinaziun 1996. Sin fundament da quella

Igl intern dalla baselgia da s. Martin dalla claustra a Mustér ei buca d'enconuscher. Palancau nua ch'ins mira. Mo aschia san las lavurs sesplegar bein ed efficient. FOTO H. HUONDER

enconuschents ein dus biros d'inschignier vegni incaricai d'examinar quella da rodien, respectivamein d'eruir ils basegns per curreger quella. «Nus havein constatau ch'els mirs dado ein buca colligai culs mirs dadens. Cheutras ha ei saviu dar moviments egl arviul», di igl inschignier *Iso Mazzetta*. Per stabilisar igl

arviul eis ei necessari da montar rodund 40 stangas. Da quella vegnan 20 ad esser vesevivas egl avegnir en baselgia. Ellas colligian las curnischs e procuran aschia per la stabilitad necessaria digl arviul. Tenor *Mazzetta* vegnan quella stangas ad haver ina grossezia da dus entochen treis centimeters. Las stangas procuran che las

forzas e peisas quantificadas digl arviul vegnan transmesso sils mirs, respectivamein sils fundaments. «Tier baghetgs da quella dimensiun ei quei ina soluziun fetg derasada», di *Schmid*. Suenter haver examinau differentas variantas per garantir egl avegnir la stabilitad seigien ins sedecidiu per las stangas. Ellas seigien era acceptadas dalla Tgira da monuments. En cumparegliaziun cun autras variantas seigi quella che quella ch'intervegni il pli pauc ella substantza da construcziun historica dil baghetg. Sin fundament dall'instabilitad succedida dapi la davosa restauraziun igl onn 1920 ha ei era dau sfendaglias egl arviul. Quellas ein vegnidas emplenidas.

Treis fasas

Las lavurs da restauraziun internas succedan tenor treis fasas. L'empresa ei succedida avon ch'il palancau ei vegniu montaus. «Ei ha giu num allontanar denter auter bauns ed altars ord la baselgia e da cuvierer tut quei che sto buca vegnir restaurau alla gronda», di *Schmid*. Las lavurs dependentas dil palancau, denter auter vid igl arviul, han saviu vegnir lantschadas il matg. Quellas el chor vegnan terminadas il november vegnent, quella ella nav-baselgia entochen il mars 2019. La tiarza fasa pertucca allura tuttas lavurs independentas da palancau, per exempel montar bauns ed altars ni era tutta tecnica. La fin da settember 2019 duessen quella esser terminadas. Las lavurs da restauraziun ein ina gronda sfida, seigi per motivs tecnic, organisatoris sco era dil temps. Tenor *Isler* ei ina buna coordinaziun necessaria. Differentas interpretas indigenas, mo era specialas ein engaschadas vid las lavurs che san succeder il medem mument en plirs loghens dalla baselgia.

CUSSEGL GROND

René Epp, pcd, cumin Cadi

Di da naschientscha: 23-12-1982
Stadi civil: Ledi
Professiun: Cussegliader da finanzas
Deputau dapi: 2014
Engaschament politic: President Spitex Cadi, president pcd Cadi
Hobis: Sport en general e viagiari
Bubronda preferida: Almdudler
Spisa preferida: Raclette
Idol politic: Merkel

Daco duess il pievel reelegger Vos sco deputau el cussegl grond?

Perquei ch'ieu s'engaschel fermamein per las regiuns, cunzun per nossa, la Cadi.

Tgei ha il cantun munchentau ils davos onns e nua sto el far urgentamein remadura egl avegnir?

Sustener gia pli fetg ils interess dallas regiuns periferas. Il svilup a liunga vesta dallas regiuns munglass star el center dils politichers, buca la reelecziun.

La promozion dil turissem ch'ei nossa petga principala duei vegnir rinforzada. Sche Vos savessess disponer persuls da tschun milliuns francs dil cantun, nua investassess Vos quels?

El svilup dalla regiun Cadi.

reclama

THUER-SUTER.CH

ENGAGIERT
VERANTWORTUNGSVOLL
FÜR GRAUBÜNDEN

10. JUNI 2018
ANDREA THÜR-SUTER
FÜR DIE FDP
IN DEN GROSSEN RAT

Ligia Grischa ha concertau en ambient sacral

Cant viril vigurus

DA PAUL DUFF / ANR

■ Per las fins d'jamna vargadas e las proximas sa igl amity da cant e musica elegier denter numerusas interesantas producziuns e concerts. Tut tenor il motto «suenter la lavur il placher» porschan las uniuns culturalas al publicum las arabias dallas empromvas ch'han cuzzau plirs meins. Per cantaduras e cantadurs spetga aunc in punct culminont, la Fiasta da cant cantunala a Chiavenna. Las uniuns participantas presentan dapresent las canzuns muladas ed empridas ordadora al publicum da casa, ina bun'emprova generala cun in tec tensiun, mo senza giudicament d'expert.

En quei senn ha era il chor viril Ligia Grischa presentau las ovras semtgadas al concert dalla sonda e dumengia vargada a Breil en baselgia parochiala ed a Glion ella claustra dalla soras dominicanas. «Romontsch – Romantic» ei stau il tel

dil concert. Buca tut ei stau romontsch ed era buca tut romantic, denton ei il tel eligius bein ed ensiara in fil tgietschen dallas producziuns dil bi cant viril. Il dirigent *Christoph Cajöri* ha eligiu pachets da canzuns da *Benedetg Dolf* (1918–1985), *Gion Giusep Derungs*, il qual ei staus presents al concert a Glion, *Franz Schubert* (1797–1828) sco era canzuns singulas da *Jean Sibelius* (1865–1957), *Edvard Grieg* (1843–1907) e da *Gion Balzer Casanova*.

Quater pèrlas per la zona da silenzi

«Alla notg», la canzun da *Benedetg Dolf* cun viarva da *Gian Fontana* ei ina fina, ruasseviva entrada al concert e lai ulivar las vuschs en bials accords. *Dolf* ha era cumponiu la proxima canzun da pag «Tinetta». «Giocoso» ha el dau avon al dirigent e cun slontsch ed ina prisa humor ha il chor cantau la historia dalla cuorta amur dalla *Tinetta*. Ord maletgs da Gio-

vanni *Segantini* ha *Gion Giusep Derungs* schau inspirar la cumposiziun «La Pizza» culs plaids da *Peder Cadotsch*. *Gie*, cura che 60 umens laian resunar il forte vigurus rebattan las preits dil sanctuari sco las preits-crap ellas muntognas. Ils radis dil sulegl colureschan la natira. En vesta als monuments grepus viers il firmament, en tarlischur dil sulegl anfla il human il misteri che fa siu cor cuntenz. Ils bials maletgs dattan grond spazi melodius e *Cajöri* ha integrau la dinamica ch'imprima il sentiment dil contemplader. La quarta canzun semtgada per ils experts ei «Die Nacht» (Op. 17/4), ina cumposiziun da *Franz Schubert*. Las strofas vegnan iniziadas cul text «Wie schön bist du, freundliche Stille, himmlische Ruh!» Gia en quella cuorta introducziun schaian in maletg e sentiment profund che la notg derasa. Cura che retschas vuschs virilas contan tal text en piano, pianissimo cun in resentiu crescendo e decrescendo sils dus quarts dal-

la fin, en quei mument sesveglia il freid dil dies giu. Il «p» e «pp» sebrattan giu ella melodia digl empren tochen il davos tun. Il chor ha derasau in silenzi ed in ruas serein sur igl auditori.

Quellas quater ovras conta la *Ligia Grischa* a *Chiavenna* sco canzuns da pag. Ils umens ein bein preparai e vegnan a perschader ils experts ch'ei dat per lez nuot auter che dar la megliera nota als cantadurs sursilvans.

Melodias da Schubert sil clavazin

Il pianist *Pawel Mazurkiewicz* ha sunau sil clavazin melodias da *Franz Schubert*. Cun sentiment e sun virtuos ha el interpretau las ovras romanticas dil giuven cumponist da *Vienna*. Sper las canzuns dil chor han las ovras musicalas muntau in lev cuntrast el concert. Il cant dil «Psalm 23» ha il pianist accumpignau sil clavazin e medemamein tier la canzun «Der Gondelfahrer» ha el marcau en ritmica las ramadas dil gondoliere.

Il concert ei ius a fin cun la canzun «Mia Patria» dad *Edvard Grieg* (1843–1907), la canzun beinenconuschenta cul num «Landerkennung» transladata per romontsch da *Victor Durschei*. Il retg ch'anfla sia patria e l'oraziun tier siu bien *Diu* resuna ferventamein unisono dallas vuschs dil chor. Egl ambient sacral dalla baselgia fa la melodia impressiun. Cul medem patratg e cuntegn contan ils umens sco supplement la canzun da «Sogn Rumetg», ina cumposiziun da *Gion Balzer Casanova* tenor ils plaids dad *Ignaz Cathomen*. En nossa *Val* resuna in'oraziun «fai ferma nossa cretta artada, preserva nus da tut il mal, pertgira nossa cara, cara val.»

Sigl altar dalla baselgia claustrala da Glion ha resunau oraziun melodiusa entras il chor viril Ligia Grischa.

FOTO P. DUFF